

actus simplicis in hominis iudicio admittant, sed quia non est commune, et quia illo posito difficile est salvare compositionem in intellectu humano dividente, vel differentiam inter illum, et Angelum explicare, ideo nunc illa responsione non utimur, nec illam improbamus, sed in tractatum de Anima examinandam remittimus. Et respondemus negando sequelam, quia intellectus humanus est multo imperfectior, et non potest tam facile uti pluribus speciebus ad eliciendum simplicem actum iudicii inter multa, quia non habet virtutem ad directe tendendum, et attendendum ad multa per simplicem actum, quam Angelo negare non possumus. Et fortasse etiam impeditur homo ex conversione ad phantasmata ut suo loco dicitur.

15. *Ad quartam objectionem.*—Ad quartum, si intelligatur consequens de negatione omnium rerum distincta, et expressa, sic neganda est sequela propter rationem in ipso argumento factam. Quia lumen angelicum non sufficit ad considerandas simul omnes res distincte, ut illas inter se conferat, non solum per simplicem actum, verum etiam neque per plures, ut postea dicemus: duas autem res facile potest illo actu considerare, et per simplicem actum distinctionem earum iudicare, et cognoscere. Si vero sequela intelligatur de cognitione confusa ex parte alterius extremi, sic conceditur sequela: potest enim Angelus eodem actu, quo hominem cognoscit, iudicare expresse, ac formaliter hominem non esse quodcumque aliud ens: seu non esse irrationale, nec pure intellectuale, quia hoc modo concipere alia omnia simul confuse, cum distincto conceptu unius, non excedit virtutem Angeli. Videtur tamen probabile, hoc etiam non fieri ab Angelo per solam hominis speciem sine aliquo concursu, et iuvamine aliarum specierum. Quia hic actus includens in objecto hanc negationem formalem, et expressam, distinctus est ab actu simplici, quo absolute cognoscitur quid sit homo, vel quid de illo affirmetur, nulla distinctione facta ab aliis, sive distincte, sive confuse cognitis. Si autem objectum est diversum, ergo et actus debet esse aliquo modo diversus, quia extenditur ad quamdam negationem expresse cognoscendam, quæ per alium non consideratur, ergo etiam necessarium est, ut præter speciem hominis, aliqua alia ad illum actum concurrat. Dici tamen posset, ex vi solius speciei hominis posse distincte cognosci, et iudicari, quidquid non habet differentiam ultimam hominis non esse

hominem, et ita speciem hominis sufficere ad illum actum, et consequenter actum adæquatum illi speciei semper includere distinctam cognitionem illius negationis, seu divisionis ab omni alia re, quæ tali differentia caret. His ergo modis facile intelligitur non indigere Angelum compositione conceptum prædicati, et subjecti, ut affirmationem eorum, vel negationem cognoscat.

16. *Denique probatur conclusio excludendo in Angelis distinctionem inter apprehensionem et iudicium.*—Denique quod multo minus indigeat compositione ex apprehensione et iudicio, quam aliqui in humana cognitione ponunt, probatur, quia ubi non est distinctio, nec compositio esse potest, sed in cognitione evidente angelica non distinguitur apprehensio a iudicio, ergo nulla potest ibi esse compositio ex apprehensione et iudicio. Minor, reliqua enim clara sunt, probatur, quia apprehensio nihil aliud est quam conceptus rei apprehensæ, sed hic conceptus in Angelo naturaliter formatur per proprias species rerum, et cum evidentia veritatis, estque de rebus ipsis prout in se sunt, et videndo clare quid sint, vel quid non sint, ergo illemet conceptus intrinsece, et essentialiter est cognitio talis veritatis, et consequenter est iudicium, quia iudicare nihil aliud est, quam cognoscere hoc esse vel non esse tale. Et confirmatur, nam hac ratione visio beatifica simplicissime, et sine ulla compositione simul est apprehensio, et iudicium, quia est conceptus Dei prout in se est, per quem videtur clare quidquid de Deo affirmari, vel negari potest, et idem est de actu, quo Angelus cognoscit seipsum, et eadem ratio est de aliis. Nec in parte ulla specialis difficultas esse videtur.

17. *Secunda conclusio.*—*Cognitio angelica circa res inevidentes indiget probabiliter compositione.*—Dico secundo in his, quæ Angelus non cognoscit evidenter, probabile est cognoscere componendo, seu conferendo diversos conceptus, atque etiam apprehensionem, et iudicium, ad eum modum quo in nobis componi possunt. Istam assertionem admittere debent illi theologi, qui aliquem discursum in Angelis admittunt, quos referemus capite sequenti: nam est eadem ratio, cum discursus non sit sine compositione, et utriusque radix eadem sit, ut recte dixit D. Thomas, dicta quæst. 58, art. 4. Unde probari potest assertio ratione ejusdem D. Thomæ in eodem articulo a contrario inducta. Ideo enim homo componit, et dividit, quia intellectus ejus non statim in apprehensione alicujus primi objecti potest

inspicere, quidquid virtute in eo continetur, quod contingit ex debilitate luminis in nobis, sed ad hunc modum comparatur intellectus angelicus ad ea, quæ evidenter cognoscere non potest, ergo respectu illorum est capax compositionis, et æque ac intellectus humanus illa indiget. Consequentia tenet a paritate rationis. Minor autem probatur primo, et præcipue in supernaturalibus, quamdiu supernaturale lumen evidenter non revelantur, quia tunc ad talia prædicata cognoscenda lumen naturale angelicum valde debile est, et non solum non potest in subjectis apprehensio prædicata inspicere, verum etiam nec de illis per medium aliquod ea evidenter cognoscere, ergo respectu illorum habet Angelus eandem causam, et radicem compositionis.

18. Deinde idem cernitur in futuris contingentibus, quia etiam ad illa cognoscenda debile est lumen angelicum, quia non potest illa in seipsis cognoscere. Ergo in prima apprehensione talis causæ, etiamsi perveniat ad quidditativam cognitionem ejus, non statim inspiciet Angelus quid factura sit, ergo uti debet compositione ad prædicandam talem actionem futuram de tali causa. Tandem in actibus etiam internis mentis, jam factis, et non manifestatis, habet locum ratio, quia etiam ad illa cognoscenda in eo statu, est impotens Angelus. Et licet illa impotentia proprie non proveniat ex debilitate luminis, sed ex defectu speciei, hoc sufficit, ut Angelus, quamdiu caret tali specie, non possit intueri tale prædicatum in subjecto simplici actu, ergo si per conjecturam velit talem actum tali personæ tribuere, vel ab ea illum removere, oportet, ut componendo, vel dividendo id faciat, quia formaliter eadem subsistit ratio. Igitur in his omnibus difficile est discrimen inter humanum, et angelicum intellectum assignare.

19. *Probatur secundo eadem conclusio.*—Secundo declaratur præcipue, ac probatur assertio, de compositione, quæ inter apprehensionem, et iudicium considerari potest in homine, nam eadem servata proportione invenietur in Angelis quoad materiam dictam, quam vocare possumus excedentem evidentiam angelicæ cognitionis: nam in tota illa materia, stante apprehensione objecti complexi, Angelus non necessario assentit, ergo datur ibi eadem ratio distinctionis inter apprehensionem, et iudicium, quæ in homine invenitur, et consequenter eadem etiam ratio compositionis completæ cognitionis ex apprehensione, et iudicio. Antecedens explicatur optime in fide

divina, et inde potest facile applicari ad fidem angelicam, seu fundatam in auctoritate creata, et ad opinionem ex conjecturis conceptam. Nam Angelis prius fuit proposita hæc veritas fidei credenda, Deus est trinus, et unus, prius (inquam) saltem ordine naturæ, et subsistendi consequentia, quia necesse est, ut fidem, auditus fidei præcedat; ut dicitur Rom. 10, auditus autem est per fidei propositionem, et stante propositione, et auditu potest non subsequi fides, quia libera est. Præcedit ergo illius veritatis propositio, ergo præcedit apprehensio illius veritatis credibilis, quia ex propositione fidei illa apprehensio vel conceptio proxime generatur, et videtur fieri cum compositione quod ostenditur, applicando superiorem rationem, quia in apprehensione Dei, non statim inspicitur in eo, quod trinus sit, et ideo necessarius videtur novus conceptus formalis, et compositio ad apprehendendum hoc totum, Deum esse trinum. Post hæc autem sequitur fidei assensus, qui adjunctus illi apprehensioni complet cognitionem obscuram illius veritatis. Qui assensus, actus distinctus videtur ab apprehensione, tum quia est separabilis ab illa, tum quia esse potest supernaturalis in substantia, licet apprehensio sit naturalis in entitate, tum quia est nova determinatio intellectus libera. Et non immerito dicitur componi cum apprehensione, quia informat illam, et quasi connectit perfecte illius extrema respectu assentientis. Ergo hac ratione videtur etiam esse compositio in mente angelica, non minus, quam in humana. Et idem discursus fieri potest in fide humana vel angelica, qualis est illa quam habent dæmones, qui credunt, et contremiscunt, et in assensu opinativo, quem Angelus ex natura rei loquendo habere potest, et Angeli mali sæpe habent, quantum conjectare possumus. Supponit autem hic discursus distinctionem aliquam inter apprehensionem, et iudicium, et consequenter compositionem. De qua nunc solum dicimus ita esse in Angelis, quoad has materias, sicut in homine: quomodo autem in homine hæc distinctio, et compositio invenitur, in tractatu de Anima explicabimus.

CAPUT XXXIII.

UTRUM IN ANGELIS COGNITIO PER DISCURSUM INVENIATUR.

1. *Prima sententia Angelos discurrere, etiam circa naturalia, et evidentia.*—In hoc puncto

duæ sunt extremæ theologorum sententiæ. Prior est, Angelos cognoscere discurrendo etiam in his, quæ naturaliter, et evidenter cognoscunt, non quidem in omnibus, quia necesse est, ut ab aliquibus per se notis sine discursu inchoent cognitionem, cum etiam in hominibus hoc necessarium sit: sed in aliis quæ ex primis principiis per aliqua media evidenter deducuntur. Ita sentit Scotus, in Prolog., quæst. 4 et 5, littera h, in princip., et in 2, distinct. 1, quæst. ultima, prope initium, et distinct. 7, quæst. unica, § *Contra conclusionem*, post medium illius ait, non videri probabile negare Angelis omnem discursum, et allegat primum locum Prolog. Sequitur Gregorius, eadem distinct. 7, quæst. 5, art. 2, Gabriel, distinct. 3, quæst. 2, art. 3, concl. 9, Ockhamus 2, quæst. 16.

2. *Fundamentum.* — *Quæ requirantur ad discursum ex parte objecti, et subjecti.* — Fundantur, quia Angelus non omnia cognoscit uno actu, neque omnia etiam naturalia cognoscit simul, nec omnia cognoscit tanquam per se nota, sed multa ut per aliud nota, sed in his principiis fundatur capacitas, imo, et necessitas discursus quoad multorum cognitionem, ergo Angeli in omni materia discurrunt. Consequentia clara est, et major quoad primam partem supra probata est tractando de speciebus angelicis, et simul cum secunda ostenditur in sequentibus capitibus. Quoad tertiam vero partem est per se clara, quia Angelus cognoscit veritates, prout in se sunt: non omnes autem veritates in seipsis sunt per se notæ (ut patet de hac, *Eclipsis Solis vel Lunæ tali tempore erit, homo est visibilis*), quæ habent veram, et realem causam mediam inter subjectum, et prædicatum, per quam cognosci possint. Minor autem declaratur et probatur, quia discursus solum est cognitio unius per aliud. Unde ex parte objecti imprimis postulat, ut sit de veritate, quæ medium, et causam veritatis habeat. Ex parte vero cognoscentis tria potest ad summum postulare. Primum est, ut cognitio mediæ sit causa cognitionis conclusionis. Secundum est, ut cognitio principii sit actus distinctus a cognitione conclusionis. Tertium, ut sit prior vel natura vel fortasse etiam tempore. Hæc autem omnia in Angelo possunt concurrere. Nam ex parte objecti jam dictum est Angelum multa cognoscere, quæ non sunt principia prima, quæ ex solis terminis immediatam habeant veritatem. Deinde ex eo quod non omnia uno actu cognoscit, potest fieri, ut uno actu, et per unam speciem videat princi-

pium, et per alium actum conclusionem, ut quod per unum actum videat orbem solis, et lunæ, eorumque motus, et per alium videat eclipsim futuram ex tali concursu talium astrotorum: et ita etiam prior actus erit causa secundi, et consequenter prior saltem natura. Nam prioritas temporis juxta multorum sententiam, non est ad discursum necessaria, vel si quis contendat esse necessariam, etiam in Angelis habere poterit locum, vel quia eo ipso, quod non omnia simul cognoscit, potest capacitas ejus expleri in cognitione principiorum, ut in dicto exemplo, in cognitione omnium cœlestium orbium, et motuum eorum simul cum terra, ergo tunc non poterit simul attendere ad id, quod infertur ex tali fundamento, ergo cognitio principii tempore præcedet. Et explicatur exemplo: nam si mundus duraturus esset perpetuo, non posset Angelus simul cognoscere omnes eclipses futuras, cum sint infinitæ: imo licet ponamus duraturum fuisse per decem mille annos, non potuissent omnes Angeli in principio mundi simul cognoscere omnes eclipses futuras in omnibus illis annis, ergo poterit tempore præcedere cognitio causæ cognitionem alicujus eclipsis, ergo potuit, et debuit Angelus discurrere, ut illum effectum in particulari cognosceret.

3. *Secunda sententia extreme opposita, Angelos esse omnino discursus incapaces.* — Secunda sententia extreme contraria est, Angelum ita carere discursu, ut in nulla materia capax illius sit. Hæc videtur esse sententia D. Thomæ, 1 part., quæst. 58, art. 3, et q. 79, art. 8, et quæst. 85, art. 5, et 2, 2, q. 108, art. 6, ad 2, et 1, 2, quæst. 89, art. 4, ubi ait *intellectum Angelii non esse discursivum, ita ut procedat a principiis in conclusiones seorsim utraque intelligendo.* Idem latius 3, contra Gentes, cap. 44 et 91, et in quæst. 8, de Verit., art. 15, quæst. 24, art. 4, et Cajetanus ac Ferrariensis, et recentiores Thomistæ in suis comment., cum Capreolo 2, dist. 3, quæst. 2, art. 1, concl. 10, Alensis, 2 part., quæst. 20, memb. 5, citatur etiam Ægidius, in 2, dist. 3, 2 part. distinctionis, quæst. 2, art. 3, sed ibi nihil dicit. Alii eum referunt in 3 sententiarum, quem videre non potuit: nec Albertum, qui etiam citatur in 2 part., summæ, quæst. 9. Et primo fundatur hæc sententia Sanctorum auctoritate. Primus est Dionysius, cap. 7, de Divin. nom., ubi licet expresse non loquatur de discursu, ut illum Angelis neget, tot autem verbis simplicitatem intelligentiæ illorum universaliter declarat, ut id sensisse videatur.

Ait enim illos habere *simplices, et beatas intelligentias, non indivisibilibus, aut divisibilibus, sive sensibus, sive verbis laterioribus divinam colligentes scientiam*, et infra, *pure spiritualiter, et extra materiam, unice intelligibilia divina penetrant*, et infra, *individua spiritualis, etc.* Postea vero de nostra anima addit: *Per divinam item sapientiam, et animæ ratiocinandi vim habent discursione, et longe habitu ad rerum veritatem annitentes, atque in eo singularibus illis spiritibus inferiores.* Quibus verbis attente collatis inter se, videtur plane discrimen inter animam, et Angelum in hoc constituere, quod anima discurrendo, Angelus simpliciori modo scientiam obtinet. Secundus est Augustinus, lib. 4, Gen., ad litt. c. 2, 9 et 35, dicens Angelos simul habere cognitionem matutinam, et vespertinam creaturarum, et significat uno intuitu utramque habere. Tertius allegatur Bernardus, serm. 5, in Cant., quia de angelica natura dicit non cognoscere spiritualia ex corporibus sicut nos, *sed sola sua virtute ac vivacitate naturæ summa, et infima penetrare*, et infra dicit, quo nos ex consideratione simplicium nitimur pervenire, *eo ille cœlestium habitato ingenita subtilitate, ac sublimitate sua omni velocitate, facillime pertingit.*

4. *Confirmatur rationibus.* — Rationibus etiam hæc sententia confirmatur. Primo quia in hoc solent maxime distingui intellectus angelicus, et humanus, quod hic discurrendo, ille simplici intelligentia cognoscit. Unde ad hanc differentiam indicandam solent nostri spiritus rationales, Angeli vero intelligentiæ vocari. Secundo argumentatur D. Thomas ex quadam proportionali comparatione spirituum ad corpora; nam ita comparantur angelici spiritus ad humanos, sicut corpora cœlestia ad terrestria: hoc autem distant a terrenis cœlestia corpora, quod hæc sine motu suam perfectionem habent, illa vero per motum illam adipiscuntur. Sic ergo homines indigent discursu, qui est veluti spiritualis motus, ut ad veritatis cognitionem perveniant, cœlestes vero spiritus sine discursu illam intuentur. Tertio reddit idem D. Thomas rationem a priori, nam homo discurret, quia cognoscendo prima principia non statim videt in illis omnia, quæ virtute continentur: *At vero Angeli statim in illis, quæ naturaliter cognoscunt, inspiciunt omnia, quæ in eis cognosci possunt, ergo.* Minorem tacite probat D. Thomas, quia Angeli habent luminis intellectualis plenitudinem. Quarta ratio sumitur ex eodem D. Thoma, eodem

articulo ad primum, quia in discursu fit progressus ab ignotis ad nota, sed hæc imperfectio non habet locum in Angelis, quia simul cognoscunt omnia, quæ per speciem, qua utuntur, cognosci possunt.

5. *Pro vera sententia astruenda exponitur divisio discursus, in causalitatis et successionis.* — *Rejicitur tertium membrum discursus.* — Inter hæc sententias media via nobis incedendum est, sicut in præcedenti fecimus. Prius autem præmittere opus est vulgatum distinctionem discursus: quidam enim dicitur successionis, alius causalitatis, sic tradit D. Thomas, 1 part., q. 14, art. 7, et q. 8, de Verit., art. 4, ad 14, et Gregorius, in 2, distinct. 7, quæst. 5, art. 2, qui addit tertium membrum non necessarium, ut jam dicam. Nam hæc duo membra in hoc conveniunt, quod in utroque discursus est inter plures actus intellectus, cum aliquo ordine inter illos, utique ab uno ad alium procedendo. Nam hoc est de necessitate proprii discursus, nisi velimus vocabulis abuti. Nam discursus dicit motum intellectus, vel saltem transitum ab uno ad alium, nam si actum simplicem eliciat, et in illo permaneat, non potest dici discurrere, nisi contra communem sensum, et usum voce discursus abutatur. Quapropter frustra Scotus locis supracitatis dixit, in ipsa visione beata reperiri discursum solum, quia in objecto videt beatus causam primario, et effectum secundario per ipsam causam, vel potius in ipsa causa. Juxta quem modum etiam Deus discurreret, quia etiam per scientiam suam se primario videt, et per seipsum tanquam per causam videt, quæ facere potest, vel facturus est. Idem de ratione discursus est, ut ex natura rei sit ordo aliquis prioris, et posterioris, saltem naturæ, et causalitatis, inter actus mentis: in uno autem simplicissimo actu non potest inveniri vera causalitas, nec ordo naturæ, sed ad summum rationis. Nam est ergo ibi formalis discursus: si quis autem dicat esse virtuales, vel eminentiales, de eo non contendimus, nam de formali, et proprio discursu tractamus. Quamvis in divina scientia, et visione beata probabiliter defendatur, etiam non contineri virtuales discursum per actus ratione distinctos, sed per unum completum actum simplicissimum attingere secundarium objectum ex vi primarii, ut in superiori tomo, lib. 3, de Attrib. Dei, cap. 2, explicavi. Et ideo dixi, non esse necessarium tertium membrum discursus additum a Gregorio nimirum, ut discurrere sit unum per aliud intelligere. Nam si

hoc fiat uno actu videndo simul veritatem mediatam in medio, vel per medium, in quo extrema conjunguntur, ille non est discursus formalis, sed simplex cognitio eminenter continens discursum, ut recte notat Capreolus, in 2, dist. 3, q. 2, art. 3, ad 2, Gregorius, contra 10 conclus., si vero cognitio unius per aliud sit per plures actus, jam pertinet ad discursum causalitatis. Frustra igitur in ipsa visione beatifica Scotus fingit discursum, cum simplicissima intuitio fit, licet ex parte objecti unum in alio, vel per aliud representet. Et hoc indicavit Augustinus, 13, Confess., cap. 15, et Bernardus, d. serm. 5, in Cant.

6. *Discrimen inter utrumque membrum discursus.*—*Discursus causalitatis et successionis cur ita appellentur.*—*Concluditur discursum successionis dari in Angelis.*—Cum ergo uterque discursus successivus, et causalis plures actus inter se ordinatos requirat, differentia inter illos est, quia prior non requirit causalitatem inter actus, et ideo necessario postulat successionem secundum prius, et posterius in tempore. Quia de ratione discursus est aliqua prioritas realis inter actus plures: nam si quis mere concomitanter plures actus habeat, non dicitur ab uno ad alium discurre, sed quasi dividere, et partiri attentionem suam in plures actus. Ordo autem realis non est nisi temporis, vel naturæ seu causalitatis. Igitur cum prior discursus non requirat causalitatem, et consequenter neque naturæ ordinem, per successionem temporis fit, transeundo ab uno actu ad alium sine alia connexion illorum inter se, vel voluntarie ut in Angelis, vel casu, quia varia objecta successive movent, ut in nobis contingit. Et ideo hic discursus, successivus quasi per antonomasiam nominatur, vel cum exclusione, quia non habet alium ordinem actuum nisi successivum. At vero alter discursus causalitatis dicitur, quia est progressus ab uno actu ad alium, quem prior efficit, propter connexionem, quam cum illo habet, et idem vocatur causalitatis. Imo juxta usum philosophorum, et dialecticorum nomen discursus absolute dictum causalitatem significat, quia prior solum est quidam cursus, et motus intellectus, posterior vero speciali modo habet rationem discursus. Unde in priori cursu non resultat operatio aliquo modo una, et composita ex multis, sed est mera successio plurium operationum: in posteriori est aliqua compositio ex pluribus actibus propter aliquam connexionem causalitatis, et ita resultat operatio una aliquo modo composita, quæ tertia operatio in hu-

mano intellectu appellatur. Quæ autem sit hæc causalitas unius actus in alium, cum sit discursus, in libris posteriorum tractari solet, et a nobis dicitur in tractatu de Anima: nunc supponamus, et esse effectivam ex parte potentiae, et aliquo modo formalem ex parte objecti, quatenus per unum actum proponitur medium, et ratio assentiendi per alium. Igitur de priori discursu mere successivo in præsentia non tractamus, quia certissimum est in Angelis inveniri, quia non cognoscit omnia simul, ut infra videbimus. Sicque dixit Augustinus, Epistol. 57, ad Dardanum, et aliis locis, Deum movere creaturam spirituales per tempus, utique consistens in operationum intellectuum successione.

7. *Utrum in discursu causalitatis includatur successio realis durationis.*—*Affirmatio divi Thomæ.*—*Opposita sententia probabilior.*—Difficultas ergo est de discursu causalitatis: ut tamen scopus disputationis certo constet, scire convenit, an in ratione intrinseca hujus discursus etiam includatur successio realis durationis inter actus, ex quibus constat, quorum unus est causa alterius. Nam D. Thomas, 1 p., quæst. 14, art. 7, plane affirmat, dicens, secundum discursum, scilicet causalem, includere primum, scilicet, successivum, quia qui a principiis (ait) ad conclusionem procedit, non simul utrumque considerat, sed ex notis ad ignota procedit. Idem habet quæst. 58, art. 3, ad 1, et defendit Capreolus 2, distinc. 2, quæst. 2, art. 3, ad 1, contra 10 conclusionem, et Major supra, et alii, qui loquuntur de discursu humano, nam angelicum non admittunt. Et ita ego locutus sum in 1 tom., 3 part., disp. 28, sect. 2. At vero satis recepta opinio est, non esse de ratione discursus successionem actuum, sed esse discursum, quoties ex unius veritatis judicio progreditur intellectus ad judicium alterius, etiamsi in eodem instanti utrumque faciat. Quod tenent Scotus, Gregorius, et alii infra citandi. Quia licet hæc simul fiant, vel supponendo quod simul fieri possint, intellectus sic intelligens vere procedit ab uno ad alium, et ex notis ad ignota saltem secundum naturæ ordinem, quomodo posset fortasse D. Thomas exponi.

8. *Detur-ne in Angelis discursus causalitatis jam explicatus.*—At vero quæstio hæc de successione inter illos actus, quantum ad animam nostram conjunctam, vel separatam spectat, infra in proprio tractatu disputabitur. Quod autem spectat ad Angelos, tota difficultas est, an sit in eis discursus prout constat ex plu-

ribus actibus inter se per causalitatem connexionis: sive simul fiant, sive non fiant. Nam licet simul fiant, erit composita cognitio, et non simplex, licet non sit successiva, sicut cognitio per compositionem prædicati cum subiecto composita cognitio est, licet extrema simul cognoscantur, et in hac distinctione actuum, et compositione est tota difficultas. Nam si semel illa admittatur, non controversatur de successione. Nam facile credi poterit illos actus posse simul elici ab Angelo cum ordine tantum naturæ, sicut in eodem instanti, in quo fit luminosum, incipit illuminare, et in eodem, in quo imprimatur species in oculo, fit visio, et in eodem instanti, in quo consummatur assensus præmissarum, fit assensus conclusionis. Nec est difficile quod intellectus præsertim angelicus ad utrumque simul attendat, tum quia per priorem actum quasi completur in virtute efficiendi secundum, quem sine successione facere potest, quia per actionem instantaneam fit: tum etiam quia cognoscit objecta utriusque actus per modum unius, tum præterea quia supposita distinctione actuum, prior actus non efficit secundum, nisi dum existit, ergo saltem in illo instanti, in quo incipit secundus, sunt simul, ergo eadem ratione potuerunt a principio esse simul, quia primus actus statim facit, et secundus in instanti fieri potest: tota ergo difficultas circa distinctionem actuum cum emanatione unius ab alio versatur. His ergo positus.

9. *Prima conclusio.*—*Angeli non discurrunt in cognitione evidenti naturalium rerum.*—Dico primo, probabilius videri Angelos non discurre, in cognitione naturalium rerum, quas evidenter, et prout in se sunt, cognoscunt. In hac assertionem priori sententiæ consentimus, et juxta illam fortasse potest D. Thomas exponi. Et probatur primo ex dictis in præcedenti capite. Nam discursus supponit compositionem, quia tertia operatio intellectus supponit secundam, et major compositio supponit minorem, præsertim quando subordinatæ sunt: sed in Angelis non est compositio in hujusmodi naturali, et evidenti cognitione, ergo neque est discursus. Secundo probatur. Nam duplex ex cognitio evidens in Angelo, una abstractiva, alia intuitiva, sed in neutra discurret, ergo in nulla. Probatur prior pars minoris de abstractiva cognitione, quia illa vel est effectus per causam, vel est causæ per effectum: in neutra autem discurret Angelus, ergo. Probatur minor, quia imprimis quotiescumque cognoscit causam, et per illam effec-

tum, simul cognoscit utrumque, quia nulla est ratio successionis, aut dilationis circa cognitionem effectus, post cognitionem causæ, si talis est cognitio causæ, ut per illam possit cognosci effectus. Quia intellectus Angeli applicatus operatur quantum potest, et non est, quid illum impediatur, aut retardet. Ergo si tam perfecte cognoscit causam, ut per illam possit cognoscere effectum, in eodem instanti, in quo habet cognitionem causæ, transit statim in cognitionem effectus. Et e converso, si tunc non posset cognoscere effectum, nec postea posset, quia non est postea potentior, neque cognitio causæ postea crescit, aut sit virtuosior, seu efficacior ad cognitionem effectus conferendam.

10. *Progreditur probatio.*—Deinde non tantum simul, sed etiam uno actu cognoscit effectum in causa, quia non cognoscit tunc causam, et effectum per diversas species, sed per eandem, ut ex supra dictis de speciebus angelicis constat, ergo etiam cognoscit causam, per eundem actum. Probatur consequentia, tum quia lumen angelici intellectus, est perfectum, et adæquatum suæ speciei, et ita uno simplici actu elicit per talem speciem cognoscit omnem effectum, quia per talem causam evidenter cognosci potest. Tum etiam quia Angelus cognoscit rem, quæ est causa, per propriam speciem ejus, vel comprehensive, vel saltem quidditative: unde eodem actu cognoscit essentiam, et proprietates ejus, et consequenter effectus, quatenus abstractivè per talem causam cognosci possunt. Atque hæc ratio etiam procedit de cognitione causæ per effectum. Nam tunc etiam per speciem effectus cognoscit causam, et consequenter simul, et eodem actu. Sicut supra dicebamus, Angelum per suam substantiam cognoscere Deum eodem actu, quo se cognoscit. Et licet postea possit habere alium conceptum perfectiorem de Deo, non illum habet per discursum causalem, sed per discursum successionis, quia nimirum postea alio modo magis directo, et efficaciore ad talem conceptum eliciendum se applicat. Idemque est de cæteris causis, si quæ sunt, quas Angelus per effectus evidenter cognoscit.

11. *Deinde probatur de cognitione intuitiva.*—Superest probanda alia pars de cognitione intuitiva. Probatur autem primo, quia intuitio ex suo genere fit sine discursu, quia in intellectu, in quo est perfecta, includit judicium de re visa, et habet evidentiam veritatis, non ex causa, vel effectum, sed ex eo, quod per lumen clarum res ipsa in se videtur, ergo multo